

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
Ф. педагошких наука у Јагодини

Б 821-93.09

MILINKOVIĆ M.

Istorija srpske

821 . 163 . 41-93 (091)

000037908

COBISS ©

омир Милинковић

ИСТОРИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ

BOOKLAND®

III

ЗМАЈЕВО ДОБА

Детињство Максима Горког и кратке приче Ивана Цанкара су реалистичке слике аутобиографског карактера које могу читати деца и одрасли. Из епохе српског реализма реду таквих приповедака припада *Прва бразда* Милована Глишића – најлепша химна раду, која слави култ породице и оснажује улогу детета у организацији породичног живота.

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

Иако је свој живот започела на темељима сиромашног културног наслеђа, изван књижевних школа и програма, на странпутицама још непризнатог статуса, композиционог устројства и жанровских дилема, српска књижевност за децу имала је блистав почетак и континуиран еволутивни ток, највише захваљујући своје књижевном корифеју Јовану Јовановићу Змају (1833–1904), значајном романтичару и највећем српском песнику за децу и младе. Змај је рођен у Сремској Каменици; основну школу је учио у Новом Саду, а студије медицине завршио у Бечу. Покретач је и уредник више листова за децу и младе (*Стармали*, *Комарац*, *Јавор*, *Змај*, *Невен* и др.) и аутор песничких збирки *Чика Јова српској деци* (1899), *Чика Јова српској омладини* (1901) и читанчица *Предневенче* (1898) и *Међневенче I, II, III* (1894–1901).

Са становишта књижевне историје, могло би се закључити да је Змајева поезија често била предмет оштрих конфронтација и критичких преиспитивања, у дискурсу најразличитијих књижевноисторијских и естетских сучељавања. У таквим околностима настали су бројни, контроверзни судови, чија се артикулација дефинише тек на линији крајњих консеквенци – од хвалоспева до оспоравања, па чак и потпуне негације. Актуелност Змајеве поезије данас најбоље је мерило вредности њених животних и естетских садржаја. На дугачком путу српске књижевности за децу, од првих и скоро стидљивих покушаја њене опште еманципације па до нивоа потпуне стилске и естетске конкретизације, његово певање је одолело свим иску-

шењима развојних књижевних тенденција и још увек представља узор млађим ствараоцима у многим елементима поезије.

Враћање Змају и његовом делу представља за истраживача нови изазов, јер то увек значи стављање његове поезије у контекст савремених књижевних тенденција, не само на основу понуђених интерпретација и ранијих оцена, већ пре свега на основу модерних естетских критеријума као примарних мерила у вредновању књижевног наслеђа и текуће литературе. Да би се дошло до ваљаних судова, неопходно је остварити селекцију понуђених интерпретација и мишљења, у корелацији са вредносним ставовима модерних књижевноестетских и теоријских начела.

Иако је још за живота стекао песничку славу и неподељене симпатије читалачке публике, Јован Јовановић Змај, у дечјем свету познат и као Чика Јова, није на крају XIX и почетком XX века био у потпуности прихваћен од књижевне критике. Љубомир Недић, који је био веома строг када је изрицао оцену о Змајевом целокупном делу, изузеће његове „дечје песме“, за које ће рећи да „представљају услугу српском подмлатку, најлепшу што му је песник могао учинити“. Као пример наводи песме *Мали Јова*, *Ветар* и *Пчелица*, истичући да су оне „по начину певања и по тенденцији својој тако вешто подешене дечијој природи. Ове ће му песме име сачувати, пре свију других, или боље још, његово ће се име поред њих и заборавити, те се неће знати ко их је испевао, но ће се мислити да их је увек било“ (Недић 1969: 83). Иако је критичарев суд у основи тачан, Змајева поезија за децу остаће још дуго предмет оспоравања књижевних критичара. Лаза Костић, Змајев савременик, заузео је од Недића потпуно другачији став, хвалиће његову интимну лирику из *Ђулића увелака*, док ће песмама за децу оспорити уметничку вредност: „Све је то мудро и паметно, само што ту нема поезије ни за лека“. Костић је заузео и свој став о самом имену и појму књижевности за децу, расправљајући о терминима *дечија* или *дечја* песма, да би се определио за своју, не баш успелу кованицу, *детиња песма*. Између овако опречних Недићевих и Костићевих ставова, Скерлићев суд би се мо-

